

ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
МВС УКРАЇНИ

Кадала В.В., Хайлова Т.В., Гузенко О.П.

БАНКІВСЬКЕ ПРАВО

навчальний посібник

*за загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Б.В. Деревянка*

Видавництво «Магнолія 2006»
Львів 2024

УДК 347.734(075.8)

К 13

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

Рецензенти:

Л. М. Ніколенко – завідувач кафедри юридичних дисциплін факультету № 2 (м. Маріуполь) Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор;

І. Ф. Коваль – завідувач кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, доцент;

М. В. Старинський – професор кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, доктор юридичних наук, доцент.

Рекомендувала до друку

Вчена рада Донецького юридичного інституту МВС України

Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.

К 13 **Банківське право:** навчальний посібник / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка. – Львів: «Магнолія 2006», 2024– 172 с.

ISBN 978-617-574-180-1

У навчальному посібнику розкрито основні поняття, значення та види банківського права та банківських правовідносин. Схарактеризовано банківську систему України, визначено місце Національного банку України в цій системі. Надано поняття та визначено правове положення операцій банку, розрахункових правовідносин. Визначено складові правового регулювання ринку цінних паперів, кредитних та інвестиційних операцій, валютних операцій банків, а також правові засади банківського регулювання та банківського нагляду. Курс лекцій складається із шести тем, кожна з яких закінчується контрольними питаннями і термінологічним блоком до теми. У кінці посібника наведено блок питань для самоконтролю знань, блок тестових завдань з курсу, ілюстративно-пізнавальний блок, тематику рефератів (доповідей) з курсу, напрямки наукових досліджень, термінологічний словник, список рекомендованої літератури.

Для студентів, курсантів і слухачів закладів вищої освіти, аспірантів і вчених та усіх, хто цікавиться банківським правом та правовим регулюванням відносин у банківському секторі економіки.

УДК 346.7:336.71

ISBN 978-617-574-180-1

© Дерев'янка Б.В., Кадала В.В.,
Хайлова Т.В., Гузенко О.П., 2024
© «Магнолія 2006», 2024

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ I. Базові основи: правові та теоретичні сегменти банківського права	8
<i>Ключові аспекти теоретичного блоку в розрізі тем курсу</i>	8
Тема 1. Банківське право та банківські правовідносини. Банківська система України, місце Національного банку України в цій системі	8
1.1. Мета, завдання та міні лексикон	8
1.2. Стислий конспект до вивчення лекційного матеріалу	8
1.3. Контрольні питання	15
1.4. Термінологічний блок до теми	15
Тема 2. Поняття та правове положення операцій банку. Розрахункові правовідносини	17
2.1. Мета, завдання та міні лексикон	17
2.2. Стислий конспект до вивчення лекційного матеріалу	17
2.3. Контрольні питання	27
2.4. Термінологічний блок до теми	27
Тема 3. Правове регулювання відносин на ринку цінних паперів	29
3.1. Мета, завдання та міні лексикон	29
3.2. Стислий конспект до вивчення лекційного матеріалу	29
3.3. Контрольні питання	33
3.4. Термінологічний блок до теми	34
Тема 4. Правове регулювання кредитних та інвестиційних операцій банків	35
4.1. Мета, завдання та міні лексикон	35
4.2. Стислий конспект до вивчення лекційного матеріалу	35
4.3. Контрольні питання	49
4.4. Термінологічний блок до теми	50

Тема 5. Правове регулювання валютних операцій банків	51
5.1. Мета, завдання та міні лексикон	51
5.2. Стислий конспект до вивчення лекційного матеріалу	51
5.3. Контрольні питання	61
5.4. Термінологічний блок до теми	61
Тема 6. Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду	63
6.1. Мета, завдання та міні лексикон	63
6.2. Стислий конспект до вивчення лекційного матеріалу	63
6.3. Контрольні питання	69
6.4. Термінологічний блок до теми	69
Розділ II. Навчально-пізнавальний матеріал	71
2.1. Блок питань для самоконтролю знань	71
2.2. Блок тестових завдань з курсу	74
2.3. Тематика рефератів (доповідей) з курсу	100
2.4. Напрямки наукових досліджень	101
Розділ III. Ілюстративно-табличний блок ключових сегментів курсу	102
Термінологічний словник	152
Список рекомендованої літератури	168

ВСТУП

Розбудова та подальший розвиток в Україні нових економічних відносин, трансформація економічних, юридичних і соціальних процесів, забезпечення ефективної діяльності фінансової та банківської системи підтверджує надзвичайно велике значення дослідження й визначення сутності та механізмів функціонування категорій «гроші» та «кредит». Їх роль в організації та розвитку суспільного виробництва достатньо вагома. Вони виступають як судинна система ринкової економіки, що забезпечує обіг доходів і витрат суб'єктів ринку, життєдіяльність кожної з цих структур. Дієздатна грошово-кредитна система сприяє раціональному використанню ресурсів, стійкому зростанню виробництва його збалансованості.

Тому наукове розуміння проблем грошей, грошового обігу, кредитних відносин – необхідна складова становлення фахових юридичних знань студентів. Особливо важливу роль відіграє дисципліна «Банківське право» у підготовці фахівців з юриспруденції.

Навчальна дисципліна «Банківське право» базується на затвердженій навчальній програмі. Загальна його частина охоплює поняття банківського права, його систему, місце в системі права, комплексний метод правового регулювання, а також аналіз правового забезпечення інституціональної складової банківської діяльності, зокрема, статусу Національного банку України та комерційних банків. Глибоке розуміння змісту банківського права України передбачає детальне вивчення специфіки банківських правовідносин, його предмета і методу, характеристики правових норм.

Також ця дисципліна охоплює загальні засади та правові основи функціональної складової банківської діяльності, зокрема розглядаються такі інститути банківського права, як банківські розрахунки, операції кредитних установ, банківський рахунок, банківський вклад, банківський кредит та ін.

З метою впорядкування викладеного матеріалу в роботі міститься нормативний мінімум, що дозволяє сконцентрувати увагу читача на необхідних правових актах.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Банківське право» є засвоєння загальних, принципів положень банківського права, вимог банківського законодавства в обсязі, необхідному для розуміння сутності і спрямованості інститутів банківського права і, водночас виключення можливості неправильного або свавільного застосування актів цього законодавства.

Предмет навчальної дисципліни – діяльність комерційних банків, пов'язана із здійсненням операцій та надання послуг державам, суб'єктам господарювання та громадянам.

Вивчення дисципліни «Банківське право» спирається на власну логіку і зміст та ґрунтується на базових знаннях, якими оволоділи студенти після вивчення курсів господарського права, цивільного права та процесу, трудового права та інших.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Банківське право» є визначення та обґрунтування необхідності поглибленого вивчення банківсько-правових понять і категорій, засобів правового регулювання різноманітних процесів у сфері банківської діяльності; вивчення теоретичного змісту предмета та методології банківського права, його норм, принципів, системи, особливостей виникнення та розвитку банківсько-правових відносин; засвоєння правових знань щодо банківської діяльності та банківської системи; аналіз джерел банківського права та практики їх застосування; формування вміння забезпечувати суворе дотримання і виконання правових приписів, правильно застосовувати нормативно-правові акти у практичній професійній діяльності.

Основними формами навчання за дисципліною є аудиторна робота студентів під керівництвом викладачів та засвоєння програмного матеріалу в процесі самостійної роботи над законодавчими нормативними актами, начальсько-методичною і науковою літературою, періодичними фаховими виданнями.

Посібник підготовлено з урахуванням останніх редакцій основних нормативно-правових актів, що у більшій або меншій мірі регулюють відносини на фінансовому ринку України, зокрема у банківській сфері. Автори спиралися на наробики провідних вчених, які досліджували відносини за участі банків та фінансово-кредитних установ. Основні та додаткові літературні джерела наведено наприкінці роботи та після кожної теми в ілюстративно-табличному блоці ключових сегментів курсу.

Автори висловлюють щире подяку рецензентам – докторам юридичних наук Л.М. Ніколенко, І.Ф. Коваль, М.В. Старинському за увагу до авторів та їхніх наробок.

Автори є штатними співробітниками кафедри господарсько-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України, який здійснює підготовку фахівців освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр» у містах Кривий Ріг та Маріуполь. Кафедра має власну сторінку у спільному проекті Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського та компанії Google «Бібліометрика української науки», на якій представлено роботи усіх викладачів, які працюють або раніше працювали у складі кафедри:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=RzxI2dwAAAAJ&hl=uk>

Кафедра готова до співробітництва із колегами з інших ЗВО та наукових установ України та інших держав, які сповідують гуманістичні цінності та ідеї. З питань, що виникли з положень навчального посібника, а також з метою співробітництва, проведення круглих столів, конференцій звертайтеся на адресу кафедральної електронної поштової скриньки dui_ccel@ukr.net

Наукове видання

**ГУЗЕНКО Олена Павлівна
ДЕРЕВ'ЯНКО Богдан Володимирович
КАДАЛА Віталій Віталійович
ХАЙЛОВА Тетяна Володимирівна**

БАНКІВСЬКЕ ПРАВО

Навчальний посібник

Формат 60x84/16 Гарнітура Times New Roman
Папір офсет. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 10 ,00.

ПП «Магнолія – 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна
Тел.: +380503701957; E-mail: magnol06@ukr.net
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення
України

Надруковано у друкарні видавництва «Магнолія 2006»